

УДК 378.147:159.9

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2021.3.22>**Світлана ТАФІНЦЕВА**

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, Україна, 29013
ORCID: 0000-0002-2280-7556

Svitlana TAFINTSEVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Psychology,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,
139 Proskurivskogo pidpallya str., Khmelnytsky, Ukraine, 29013
ORCID: 0000-0002-2280-7556

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ОСВІТЬОГО КОМПОНЕНТУ «ГЕНДЕРНА ПСИХОЛОГІЯ»

FORMS OF ORGANIZATION OF STUDENTS' TRAINING WHEN STUDYING THE EDUCATIONAL COMPONENT “GENDER PSYCHOLOGY”

У статті автором уточнено зміст поняття «форма організації навчання», з'ясовано роль форм навчання студентів під час вивчення освітнього компоненту «Гендерна психологія» у формуванні майбутнього конкурентоздатного фахівця із егалітарним світоглядом, умінням протистояти гендерним стереотипам та здатністю здійснювати професійну діяльність на засадах гендерного підходу. Здійснено аналіз форм організації навчання студентів під час вивчення освітнього компонента «Гендерна психологія». Розглянуто такі форми організації навчання студентів: конкурс студентських есе «Батьки – частина нашого світу» у номінаціях «Моя мама – професіонал» та «Мій люблячий тато»; масові відкриті онлайн-курси на інтернет-платформах Prometheus, Academic Earth, EDX, TED; гендерний кінозал з добіркою фільмів до кожної теми освітнього компонента; гра-подорож гендерними планетами «Маскуліність», «Фемініність», «Андрогінність»; тренінг з формування гендерно-чутливої поведінки особистості з метою навчання культури толерантної поведінки; науковий студентський гурток «Гендер на тендер», спрямований на з'ясування й розуміння причин і наслідків соціокультурної та гендерної проблематики; круглий стіл «Впровадження гендерного підходу в діяльність сучасного закладу освіти» для публічного висвітлення та обговорення актуальних проблем гендерних досліджень на всіх рівнях освіти. Розкрито зміст та особливості організації зазначених форм навчання студентів. Обґрунтовано доцільність їх використання під час вивчення освітнього компонента «Гендерна психологія». Визначено, що впровадження означених форм організації навчання сприятиме розвитку навичок систематичного та критичного аналізу гендерних проблем, виявленню та протидії гендерним стереотипам, а також формуванню недискримінаційного середовища та готовності вийти за рамки традиційних соціально-рольових уявлень. **Метою статті** є визначення форм організації навчання студентів під час вивчення освітнього компоненту «Гендерна психологія» та конкретизація змісту й особливостей їх організації.

Висновки. Обґрунтовано впровадження форм організації навчання студентів під час вивчення освітнього компонента «Гендерна психологія» з метою формування толерантного ставлення до осіб, що мають гендерні відмінності та уміння цінувати й поважати різноманітність та мультикультурність.

Ключові слова: форма організації навчання, гендерна психологія, форми організації навчання з гендерної психології.

The author of the article specifies the content of the concept “form of organization of training”, clarifies the role of forms of organization of students' training when studying the educational component “Gender Psychology” in the formation of the future competitive specialist with egalitarian worldview, ability to resist gender stereotypes and capacity to pursue professional activities on the gender approach. The analysis of forms of organization of students' training when studying the educational component «Gender Psychology» has been carried out. The following forms of organization of students' training have been considered: competition of students' essays “Parents are a part of our world” in the nominations “My mother is a professional” and “My loving father”; mass open online courses on the Internet platforms Prometheus, Academic Earth, EDX, TED; gender cinema with a selection of films for each topic of the educational component; game-journey through gender planets “Masculine”, “Feminine”, “Androgynous”, training on the formation of gender-sensitive behavior of the individual in order to teach the culture of tolerant behavior in gender relations; scientific student group “Gender for Tender” aimed at understanding the causes and consequences of socio-cultural and gender issues; round table “Introduction of the gender approach in the activities

of a modern educational institution” for public coverage and discussion of current issues of gender researches at all levels of education. The content and peculiarities of organization of the specified forms of students training have been revealed. The expediency of their use when studying the educational component “Gender Psychology” has been grounded. It was to develop skills to systematically and critically analyze gender issues, identify and oppose gender stereotypes, as well as to form a non-discriminatory environment and be ready to go beyond traditional socio-role ideas. **The purpose of the article** is the determination of the organizational forms of students’ learning during the studying of the educational component “Gender Psychology” and to specify the content and features of their organization.

Conclusions. The introduction of students’ learning forms during the studying of the educational component “Gender Psychology” in order to form a tolerant attitude towards people with gender differences and the ability to appreciate and respect diversity and multiculturalism.

Key words: form of organization of training, gender psychology, forms of organization of education in gender psychology.

Актуальність дослідження. Реалії та перспективи розвитку всіх сфер сучасного соціуму передбачають інтеграцію у суспільну практику ідеї гендерної рівності, подолання гендерної дискримінації. Досягнення такої рівності можливе, якщо гендерна соціалізація молоді буде опиратися на відповідні світоглядні поняття, соціальні гендерні стосунки. Саме впровадження освітнього компоненту «Гендерна психологія» у практичну підготовку майбутніх фахівців сприятиме оновленню соціального устрою на засадах гендерного підходу.

У дослідженнях сучасних зарубіжних та вітчизняних учених проблема впровадження гендерного підходу розглядається переважно в таких аспектах: теоретико-методологічні засади гендерного підходу в освітньому просторі (Т. Говорун, Т. Дороніна, О. Кікінеджи, В. Кравець, Т. Марценюкта ін.); особливості виховання гендерної культури на різних етапах онтогенетичного розвитку (Л. Градусова, О. Квас, І. Мунтян та ін.). Окрема увага приділена інтеграції гендерного підходу в професійну підготовку майбутніх фахівців (І. Кльоцина, О. Петренко, Л. Штильова та ін.). Реалізація заходів на засадах гендерного підходу у закладах освіти різного рівня представлені в працях Т. Голованової, І. Кльоциної, Н. Приходькіної, П. Терзі та ін. Проте результати вивчення теоретичних джерел дають підстави стверджувати, що сьогодні недостатньо представлені наукові дослідження, присвячені комплексному, системному представленню форм організації навчання студентів під час вивчення освітнього компоненту «Гендерна психологія».

Виклад основного матеріалу. Форми навчання (від лат. forma – зовнішній вигляд, оболонка) – характеристика освітнього процесу, що відображає ступінь і характер взаємодії студентів і викладача [1, с. 50]. Л. Калашнікова та О. Жерновникова розширюють запропоновану дефініцію, означаючи форму організації навчання у ЗВО як зовнішній вигляд навчально-виховного процесу,

спосіб існування і відображення його змісту [2, с. 120]. Тобто, акцентується увага на змістовому наповненні, що несе за собою обрана форма навчання.

Цінним в рамках нашого дослідження є трактування В. Гладуш та Г. Лисенко. Науковці зазначають, що формою організації навчання є певна структурно-організаційна та управлінська конструкція навчального заняття залежно від його дидактичних цілей, змісту й особливостей діяльності суб’єктів та об’єктів навчання [3, с. 90]. Отже, автори при означенні поняття «форми організації навчання у закладі вищої освіти» у своїх поглядах орієнтовані на впорядкування та структурування освітнього процесу, наповнюючи його відповідним змістом.

Таким чином, результати аналізу та узагальнення відображають міждисциплінарний підхід у трактуванні означеного поняття та відсутність єдиного, загального та універсального його визначення. Спільним є визнання того, що форма організації навчання формує освітній процес, в рамках якого забезпечується суб’єкт-суб’єктна взаємодія між його учасниками.

На думку Л. Штильової [4], у програмі будь-яких гендерно-орієнтованих курсів повинні бути заняття, спрямовані на актуалізацію і проблематизацію існуючих у студентів гендерних уявлень. Основною метою таких занять є зняття або пом’якшення «гендерної цензури». Без такої роботи, як показала багаторічна і різноманітна практика читання гендерних курсів, блокується можливість просування студентів в процесі засвоєння гендерних знань. Протягом вивчення освітнього компоненту «Гендерна психологія» доцільно впроваджувати такі форми організації навчання: онлайн-курси, конкурс студентських есе «Батьки – частина нашого всесвіту», гендерний кінозал, гра-подорож, тренінг з формування гендерно відповідальної поведінки, науковий студентський гурток «Гендер на тендер», круглий стіл за темами гендерних досліджень. Розглянемо їх детальніше.

Масовий відкритий онлайн-курс (англ. Massive open online course – масовий, доступний, публічний/відкритий дистанційний онлайн курс) – це інтернет-курс з масштабною інтерактивною участю та постійним доступом через мережу Інтернет. Як ефективно доповнення до традиційних форм навчального курсу (лекції, семінарські заняття, консультації, самостійна робота та ін.) онлайн-курс створює можливість використання інтерактивного форуму користувачів, які створюють спільноту студентів, викладачів та асистентів [5]. На нашу думку, такий формат навчання є необхідним доповненням до традиційних форм навчання, адже онлайн-курси виступають платформою для просування та покращення якості освіти.

При вивченні освітнього компоненту «Гендерна психологія» доцільно звернути увагу на такі онлайн-платформи. «Prometheus» – громадський проект масових відкритих онлайн-курсів (МВОК), який надає безкоштовний онлайн-доступ до кращих навчальних курсів університетського рівня. Платформа «Prometheus» пропонує у постійному доступі курси «Жінки та чоловіки: гендер для всіх» (авторка Т. Марценюк) [6] та «Я знаю гендер» [7]. Запропоновані курси сприяють обізнаності студентів з питань гендерної рівності/нерівності, ознайомлюють із суспільними практиками гендерної недискримінації. Завдяки запрошеним гостям для викладу окремих тем курсів слухачі мають можливість встановити зв'язок гендеру та окремих соціальних сфер: освіта, політика, спорт, кар'єра, здоров'я (сексуальне і репродуктивне у т.ч.), насильство, мир та безпека тощо.

Academic Earth – освітня інтернет-платформа, на якій розміщено безкоштовні відеолекції від провідних університетів світу. Зокрема, з метою здійснення гендерного виховання студентської молоді доцільно використовувати матеріали таких курсів:

– онлайн-курс «Те, про що мовчать: раса, етнос, гендер та ідентифікація» розкриває за допомогою інтерактивних вправ зміст понять раса, етнос. Для обговорення пропонуються питання: як можна поліпшити взаємостосунки між чоловіками та жінками, що впливає на розвиток стереотипів і чому вони зберігаються, особливості формування расової, етнічної, гендерної та сексуальної ідентичності та ін.;

– онлайн-курс «Гендер, сексуальність та суспільство» професорки Heather Paxson допомагає зрозуміти те, як люди відчувають та проживають свою стать (що означає бути чоловіком або жінкою), а також звертає увагу

на становлення та розвиток сексуальності у різних історичних та культурних контекстах. Спікерка курсу вказує на зв'язок гендеру та сексуальності з іншими категоріями соціальної ідентичності, такі як раса, етнічна належність, економічне та соціальне становище, тип життя (міський чи сільський) тощо;

– онлайн-курс «Ідентифікація та відмінності» (авторка Jean Jackson) передбачає формування уявлення про компоненти ідентичності, а саме: стать, сексуальна орієнтація, гендер, національність, релігія, мова, тілесність тощо [8].

За результатами проходження курсів молодь вчиться критично оцінювати уявлення про гендерні ролі й стереотипи власні та ті, що відтворюються іншими. Таким чином, студентство може сформувати нове бачення людини як соціального продукту, що є одночасно причиною і наслідком суспільства.

EDX інтернет-платформа (заснована у 2012 р. з метою підвищення доступу до якісної освіти слухачів з усього світу) пропонує до розгляду курс «Психологія політичної активності: Жінки змінюють світ» [9]. Основною метою курсу є обговорення психологічних теорій, які та яким чином можуть пояснити мотивацію активісток; дослідження важливих теоретичних основ. Також у змісті курсу розкриваються результати емпіричних досліджень, методи дослідження політичної психології, що сприяє формуванню у слухачів/ок нового розуміння соціального явища та схильність до аналізу гендерної рівності/нерівності.

TED – некомерційна платформа, яка покликана поширювати ідеї (як правило, у вигляді коротких мотивуючих роликів не більше 18 хвилин). Основною місією інтернет-платформи є поширення соціально орієнтованих меседжів серед спільнот усього світу [10]. Зокрема, на платформі розміщені відеоролики на різноманітні теми, які є доцільними в рамках вивчення освітнього компоненту «Гендерна психологія» відповідно до кожної теми. Зокрема, «Чому хлопчики і дівчатка повинні займатися спортом разом», «Про те, як бути жінкою і дипломатом», «Дослідження гендерних характеристик», «Знайди свій голос проти гендерного насилля», «Що лікарі повинні знати про гендерну ідентичність», «Анатомія – це доля?», «Чому гендерна рівність добре для всіх, включно і для чоловіків» та ін.

Перегляд та рефлексія на відеоматеріал спонукають молодь до наукового аналізу власних можливостей й потенціалу, подальшого особистісного самовдосконалення, формування гендерної толерантності й гендерної культури.

Гендерний кінозал. Кінематограф дає можливість не лише познайомитись із досвідом інших людей, а й через отожднення із головними персонажами пережити їхні почуття, майже буквально відчутти те, що відчувають вони – за певних історичних, економічних, соціальних обставин [11, с. 4]. Саме гендерний кінозал створює умови для кращого розуміння гендерної проблематики на основі достовірних історичних фактів, подій. Саме тому для формування в майбутніх фахівців прагнення у досягненні взаєморозуміння на основі толерантного ставлення до представників обох статей доцільно організовувати діяльність гендерного кінозалу, яка спрямована на спільний перегляд спеціально підібраних фільмів до кожної теми освітнього компоненту «Гендерна психологія». Зокрема, нами укладений список фільмів відповідно до тем, що вивчаються:

1. Вступ до гендерної психології: «Посмішка Мони Лізи», «Хлопці не плачуть».
2. Історія розвитку гендерної психології: «Суфражистки», «Янголи з залізними зубами».
3. Концепції та перспективи дослідження гендерної ідентичності: серіал «Енн», «В гонитві за щастям».
4. Гендер і сексуальність: «Квітка пустелі», «Якби стіни могли розмовляти», «Містеріум. Журна 64».
5. Інверсія статевих орієнтацій. Трансгендер: «Дівчина з Данії», «І все ж таки Лоранс», «Таємничий Альберт Ноббс».
6. Загальні проблеми гендерної соціалізації: «Біллі Еліот», «Граї як Бекхем», «Коко до Шанель».
7. Теоретичні проблеми дослідження гендерних стереотипів: «Дангал», «Залізна леді», «Ерін Броковіч».
8. Гендерна роль: соціально-психологічний аспект: «Педмен», «Життя в рожевому кольорі».
9. Гендерні особливості шлюбно-сімейних стосунків: «Коллет», «Джой».
10. Гендерні особливості професійної діяльності: «Великі очі», «Зроблено в Дагенхаймі».
11. Психологія гендерного насильства: «Північна країна», «Сестри Магдаліни», «Досить».

Під час перегляду фільмів необхідно звертати увагу на проблеми, що актуалізуються у фільмі, і на їх основі організовувати дискусії. На початку дискусії пропонується присутнім поділитися своїми міркуваннями з приводу того, які саме проблеми показано в кінострічці, чи актуальні проблеми для сучасної України, поділитися тим, що у фільмі заче-

пило чи вразило найбільше. Це достатньо емоційно, більш особисто навантажено, оскільки у такому випадку є ймовірність того, що студенти говоритимуть про особистий досвід, який стосується гендерної проблематики.

Конкурс студентських есе «Батьки – частина нашого всесвіту». Метою конкурсу є надання належної оцінки професійним досягненням матерів, внеску матерів у добробут сім'ї та країни та популяризація ролі чоловіка-батька у соціумі. Використання такої форми організації навчання сприяє усвідомленню молоді необхідності активної участі батька разом з мамою у вихованні дитини. Вимоги до есе передбачають подолання стереотипів щодо ролі жінок і чоловіків у сім'ї та суспільстві та підтримці талановитих студентів/ок, сприяння їх самореалізації та творчому розвитку на засадах гендерного підходу.

На Конкурс подаються індивідуально підготовлені есе, пов'язані з загальною тематикою конкурсу. Відзначення переможців конкурсу проводиться урочисто на заході презентації збірки творчих есе «Батьки – частина мого всесвіту» у номінаціях «Моя мама – професіоналка» та «Мій люблячий тато».

Використання такої форми роботи в рамках освітнього компоненту «Гендерна психологія» сприяє формуванню у студентської молоді неупередженого ставлення до розподілу гендерних ролей у сім'ї та суспільстві та закладає основу у формуванні власної егалітарної родини.

Науковий студентський гурток «Гендер на тендер». Студентський науковий гурток сприяє оволодінню студентами науковими методами пізнання, дослідження, написанню наукових доповідей, створенню повідомлень про виконану роботу, участі в різноманітних виставках, олімпіадах, конкурсах наукових студентських робіт, обговоренню наукових питань, виступам із результатами досліджень на студентських наукових конференціях. Як активні учасники студентських наукових гуртків, проблемних груп, майбутні фахівці самостійно виконують завдання різної складності під час навчальних і наукових експериментів, професійної практики тощо [12]. Науковий гурток «Гендер на тендер» об'єднує творчих студентів з метою якісної підготовки фахівців, формування в них систематизованих навичок науково-дослідної роботи у сфері гендерних досліджень та вмінь застосовувати здобуті гендерні знання під час практики та в майбутній професійній діяльності. Діяльність наукового гуртка «Гендер на тендер» спрямована на поглиблене творче, аналітичне вивчення гендерних проблем українського

суспільства, і світової спільноти. Робота студентської молоді спрямована на осмислення причин та наслідків соціально-культурних та гендерних проблем. Результатом такої наукової роботи є розширення кола наукових інтересів студентів, вироблення навичок самостійних експериментальних гендерних досліджень, розвитку вмінь систематично та критично аналізувати гендерні проблеми, а також публічно відстоювати та аргументувати власну гендерну позицію. Протягом 2019–2021, в рамках функціонування наукового гуртка було досліджено та представлено до захисту такі наукові роботи: «Девіантна поведінка у підлітковому віці: гендерний аспект», «Особливості життєвої самореалізації українських жінок в умовах соціальної нестабільності», «Соціальні уявлення про материнство і батьківство у сучасній молоді», «Соціально-психологічна характеристика гендерних стереотипів студентської молоді» та ін.

Участь студентської молоді у гуртку «Гендер на тендер» посилює гендерний компонент у змісті професійно-орієнтованих освітніх компонентів та готує майбутніх фахівців, які сприятимуть розвитку особистісного потенціалу та реалізації гендерної рівності у різних суспільних напрямках.

Круглий стіл «Упровадження гендерного підходу у діяльність сучасного закладу освіти». Круглий стіл – це дискусійна форма публічного висвітлення та інтерактивного обговорення студентством актуальних проблем гендерних досліджень, новацій у гендерному законодавстві, практик недискримінаційного поводження та ін. Особливість проведення такої форми полягає в обов'язковій активізації учасників круглого столу (представлення проблемних ситуацій, використання аргументів і контраргументів, демонстрація відеоматеріалів та ін.). Окремим напрямом круглого столу є аналіз новин друкованої продукції, яка стосується гендерної проблематики. Зокрема, студентами були прочитані та обговорені праці «Захисники галактики»: влада і криза в чоловічому світі» (Т. Марценюк), «Бунтарки: нові жінки і модерна нація» (В. Агеева, І. Борисюк, О. Пашко, О. Пелешенко, О. Полюхович, О. Щур), «Сімейна цінність: спогади мами гея» (Р. Свансон), «Гендерні будні дошкілля» (О. Андрусик, О. Марущенко), «Тато в декреті: про що не питають жінок» (А. Чапай) та ін. Ми з'ясували, що студентська молодь переймається тим, які соціальні ролі їм приписує суспільство, як здійснено розподіл між професійним та сімейним життям для жінок та чоловіків.

Гра-подорож. Під час вивчення освітнього компоненту «Гендерна психологія» ми практикуємо гру «Подорож планетами» [13], яка діагностує уявлення студентів про маскуліність і фемінність, виявляє поширені гендерні стереотипи.

Гра «Подорож планетами» передбачає застосування проєктивної техніки, яка в модифікованому вигляді являє собою наступне: групу просять уявити собі деякий світ, населений людьми з чоловічими характеристиками. Потім – ще один, в якому б жили люди тільки з жіночими характеристиками. І нарешті, третій, мешканці якого поєднували якості жіночих та чоловічих характеристик. Подібне конструювання ґрунтується на проєкції власного переживання маскуліності і фемінності. Така форма організації навчання дозволяє визначити більш глибоке змістове й емоційне наповнення гендерних стереотипів, які властиві нашому соціуму.

Студентам пропонується уявити сонячну систему, яка складається з 3-х планет, які необхідно вивчити і запропонувати її соціально-психологічну характеристику. Опис повинен опиратися на запропоновані пункти: природні умови і явища; соціальні відносини; матеріальні характеристики жителів; міжособистісні відносини; психологічні характеристики жителів [13].

Як правило, студенти легко встановлюють список факторів гендерної соціалізації на кожній планеті: традиції, культура, релігія і церква, спорт, дозвілля, сімейне виховання, освіта і різні освітні установи, «вулиця», однолітки, значущі дорослі, ЗМІ, музика, мистецтво і література тощо. Результати своєї групової діяльності студенти представляють у вигляді плакатів, на яких зображені фемінний, маскуліний та андрогінний світи.

Після обговорення ми просимо студентів висловити свої міркування щодо доцільності слідування гендерним стереотипам. Думки, як правило, розходяться. Тоді ми пропонуємо проаналізувати переваги і недоліки для чоловіків і жінок, які найчастіше зустрічаються в Україні, уявлення про гендерні ролі. Основна ідея гри-подорожі може полягати в тому, що неусвідомлюване проходження традиційними гендерними стереотипами обмежує самореалізацію і життєвий простір індивіда, погіршує якість реального життя і навіть скорочує його тривалість.

Тренінг з формування гендерно відповідальної поведінки. Тренінг – це організаційна форма навчально-виховної роботи, яка, опираючись на досвід і знання її учасників, забезпечує ефективне використання різних педагогіч-

них методів, створення позитивної емоційної атмосфери в групі та спрямована на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій [14, с. 6]. Провідним завданням тренінгу з гендерно відповідальної поведінки є здійснення переходу до ненасильницьких відносин, заснованих на принципах кооперації, взаємної поваги, розуміння та толерантності.

Програма тренінгу спрямована на розвиток вміння керувати своєю поведінкою, емоціями, спілкуванням і включає когнітивний (обізнаність щодо питань гендерної толерантності, підвищення психологічної культури), емоційно-вольової (удосконалення комунікативних навичок толерантної взаємодії, оволодіння емоційної саморегуляцією в процесі спілкування і діяльності) і поведінковий компоненти. За результатами участі студентської молоді у тренінгу формуються навички ведення позитивного діалогу; розвивається здатність до самоаналізу та самопізнання; формується емоційна стійкість та гнучкість; проявляється здатність до емпатії та співпереживання, здатність до рефлексії; відбувається усвідомлення різноманіття світу і проявів особистості у цьому світі; здійснюється навчання культурі толерантної поведінки в

гендерних відносинах; розвивається почуття власної гідності і вміння поважати гідність інших людей незалежно від індивідуальних (гендерних) особливостей.

Таким чином, різноманітність форм організації навчання у курсі «Гендерна психологія» спонукає студентську молодь до соціального проектування, неминучим етапом якого є гендерна експертиза, розвиток критичного мислення. Описуючи різнопланові уявлення щодо гендерно балансованого суспільства, молодь виходить за рамки традиційних статеворольових уявлень, робить наступний крок на шляху розхитування власних стереотипів та формування гендерно чутливого професійного середовища.

Висновки. Здійснений аналіз не претендує наповне висвітлення досліджуваної проблеми. Вважаємо за доцільне подальше дослідження форм організації навчання студентів під час вивчення освітнього компоненту «Гендерна психологія» з метою формування майбутнього конкурентоздатного фахівця із егалітарним світоглядом, гендерною толерантністю, умінням протистояти гендерним стереотипам та здатністю здійснювати професійну діяльність на засадах гендерного підходу.

Література:

1. Головенкін В.П. Педагогіка вищої школи : підручник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
2. Калашнікова Л.М., Жерновникова О.А. Педагогіка вищої школи у схемах і таблицях : навчальний посібник. Харків, 2016. 260 с.
3. Гладуш В.А., Лисенко Г.І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
4. Штылева Л.В. «Традиционные ценности» и цели гендерной социализации молодежи в изменяющемся российском обществе: проблема релевантности ориентиров. *Воспитательная работа в школе*. 2015. № 7. С. 6–18.
5. MOOC pedagogy: the challenges of developing for Coursera. *ALT blog*. 2012. URL: <https://altc.alt.ac.uk/blog/2012/08/mooc-pedagogy-the-challenges-of-developing-for-coursera/>.
6. Жінки та чоловіки: гендер для всіх. PROMETHEUS. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/IRF/101/2015_T2/about.
7. Я знаю гендер. PROMETHEUS. URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:UNW+GENDER101+2020_T3/about.
8. Online certificate programs in gender diversity. Academic Earth. URL: <https://academicearth.org/online-degrees/certificate-in-gender-diversity/>.
9. Psychology of political activity: Women are changing the world. EDX. URL: <https://www.edx.org/course/psychology-of-political-activism-women-changing-th?index=product&queryID=bb3da6be04631f86ce5f76560ea63843&position=1>.
10. Gender. TED. Ideas worth spreading. URL: <https://www.ted.com/talks?sort=relevance&q=gender>.
11. Дмитрієва М.М. Жіночий кіноклуб: методичні рекомендації. Київ, 2012. 76 с.
12. Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2010. 200 с.
13. Практикум по гендерной психологии / под ред. И.С. Клециной. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 479 с.
14. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу : навч.-метод. посібн. / за ред. С.В. Страшка. 2-е вид., перероб. і допов. Київ : Освіта України, 2006. 260 с.

References:

1. Holovenkin, V. P. (2019). *Pedahohika vyshchoi shkoly [Higher school pedagogy]*. Kyiv: KPI im. Ihoria Sikorskoho [in Ukrainian].
2. Kalashnikova, L. M., & Zhernovnykova, O. A. (2016). *Pedahohika vyshchoi shkoly u skhemakh i tablytsiakh [Higher school pedagogy in diagrams and tables]*. Kharkiv [in Ukrainian].
3. Hladush, V. A., & Lysenko, H. I. *Pedahohika vyshchoi shkoly: teoriia, praktyka, istoriia [Pedagogy of higher school: theory, practice, history]*. Dnipropetrovsk [in Ukrainian].
4. Shtyleva, L. V. (2015). «Traditsionnye tsennosti» i tseli gendernoy sotsializatsii molodezhi v izmenyayushchemsya rossiyskom obshchestve: problema relevantnosti orientirov [“Traditional values” and goals of gender socialization of youth in the changing Russian society: the problem of relevance of landmarks]. *Vospitatel'naya rabota v shkole – Educational work at school*, 7, 6-18 [in Russian].
5. MOOC pedagogy: the challenges of developing for Coursera. ALT blog. 2012. <https://altc.alt.ac.uk/>. Retrieved from <https://altc.alt.ac.uk/blog/2012/08/mooc-pedagogy-the-challenges-of-developing-for-coursera/> [in English].
6. Kurs Zhinky ta choloviky: hender dlia vsikh [Course Women and men: gender for all]. <https://prometheus.org.ua/>. Retrieved from https://courses.prometheus.org.ua/courses/IRF/101/2015_T2/about [in Ukrainian].
7. Kurs Ya znaiu hender [Course I know gender]. <https://prometheus.org.ua/>. Retrieved from https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:UNW+GENDER101+2020_T3/about [in Ukrainian].
8. Online certificate programs in gender diversity. Academic Earth. <https://academicearth.org/>. Retrieved from <https://academicearth.org/online-degrees/certificate-in-gender-diversity/> [in English].
9. Psychology of political activity: Women are changing the world. EDX. <https://www.edx.org/>. Retrieved from <https://www.edx.org/course/psychology-of-political-activism-women-changing-th?index=product&queryID=bb3da6be04631f86ce5f76560ea63843&position=1> [in English].
10. Gender. TED. Ideas worth spreading. <https://www.ted.com/>. Retrieved from <https://www.ted.com/talks?sort=relevance&q=gender> [in English].
11. Dmytriieva, M. M. (2012). *Zhinochyi kinoklub [Women's film club]*. Kyiv [in Ukrainian].
12. Meshko, H. M. (2003). *Vstup do pedahohichnoi profesii [Introduction to the teaching profession]*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
13. Kletsina, I. S. (Ed.). (2003). *Praktikum po gendernoy psikhologii [Workshop on Gender Psychology]*. Saint Petersburg: Piter [in Russian].
14. Strashko, S. V. (Ed.). (2006). *Sotsialno-prosvitnytski treninhy z formuvannia motyvatsii do zdorovoho sposobu zhyttia ta profilaktyky VIL/SNIDu [Socio-educational trainings on the formation of motivation for a healthy lifestyle and HIV / AIDS prevention]*. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].